

MODOR ÁDÁM

Célkeresztben Krassó

Eredeti módszerrel igyekezett megrajzolni Krassó György portréját Modor Ádám. Összesen 400 oldalas dokumentumgyűjteményt állított össze. A vaskos kötetnek csekélyebb részét teszik ki Krassó személyes emlékezései, és főleg gyönyörű – eddig ismeretlen – börtönversei. A közölt dokumentumok nagy többsége a Történelmi Hivatalban felhalmozott ügynöki jelentés, kihallgatási jegyzőkönyv.

Modor tehát Krassó György bemutatása végett éppen ellenségeit idézi túlnyomórészt. A most Célkeresztben Krassó című, a Kairosz Kiadónál 2006-ban megjelent kötet összeállítójának szándéka: „az élő Krassó Györgyöt”, a „halhatatlan és legyőzhetetlen szellemet” a „nyomdafesték korszerűtlen segítségével az érdeklődő olvasó elé varázsolni”.

E varázslat – mondjuk meg azonnal – alig éri el kitűzött célját. A nemzeti ellenállót és a szikrázóan okos, művelt eredeti fiatal értelmiségit, az anarchizmussal közeli gondolkodású egykori röpcédulaterjesztőt, majd börtönlakót egyetlen meglehetősen suta kérdésekkel megtűzdelt saját interjúban idézi fel Modor, ami történészi vagy pedig tényfeltáró újságírói munkának alig

minősíthető. Természetesen a Történelmi Hivatalban őrzött állambiztonsági papírok, – könyv lényegi forrásanyaga – tendenciózusak és torzak, mert a a szexuális eltévelyedett, idegbeteg, a (kihallgatási kínok és ütlegek következtében) megrokkant – nem egészen beszámítható (?) – Krassót szándékoznak leleplezni.

E források természetesen alapos oknyomozást igényelnének. Ami elmarad.

Tartalmaz továbbá a kötet néhány valóban kitűnő illusztrációt – Szalay Lajos, valamint a Krassóhoz igen közel álló Hafner Monika munkáit – és néhány különböző minőségű fényképet. A „leleplezett” és társadalmi veszélyt jelentő, Krassót főleg kommentálatlan irattári anyagok nyomasztó tömege mutatja be. S ő ily módon javarészt „leleplező” ellenséges hangvételi dokumentumokból szól ki az utókornak.

A többnyire faximilében is közölt nem éppen érdektelen dokumentumok „java” a III/III-as ügyosztály hírhedt gyűjteményéből való. Ügynöki jelentések, kihallgatási jegyzőkönyvek nyomasztó és kommentálatlan tömege. Kemény szövegkritikával használható történelmi források lennének ugyan, de kommentálatlanul természetesen a nyomozó és büntetőszervek álláspontját reprezentálják. Akad ugyan a közölt rendőrségi dokumentumok tömegében olyan jegyzőkönyv is, amely – nyilván a hivatal szándékával ellentétben – igen hihetően örökíti meg a bürokrácia érveit a történelmi Krassó-perben. Ezek történész számára nem elhanyagolhatók. De hát csak-csak megkövetelik a sokoldalú elemzést és kritikát. Különben hitelt adunk egy kifejezetten az egykori '56-ost leleplező Kádár-kori hivatali mentalitásnak és logikának.

Dr. Krassó György, aki nagyon érett korban szerzett doktorátust, természetesen összehasonlíthatatlanul magasabb szellemi színvonalat képviselt, mint a Kádár-bürokrata, s ismerte a ma már sokak által idealizált korszak jogrendjét, és örökölhette ügyvéd apjának kritikus jogászlelméjét.

Tragikomikusan mulatságos például az irattári dokumentum például, amely az állampolgári jogait védelmező Krassó vitáját mutatja be egy hivatalnok ellenében, aki azt közli: az emigráns fivéréhez kiutazni szándékozó Krassó György alkalmatlan külföldi utazásra mert az egykori politikai elitelt, (a rendszer engesztelhetetlen bírálója) megrendült egészségi állapotú személyiség, s így útlevele nem jogosult.

Kétségtelen, nem érdektelen a bürokratikus jogi csűrés-csavarás logikája. Ez a dokumentum mutatja a magyar börtönben megsüketített Krassótól való országos félelmet, s az ezzel párosult jogi csűrés-csavarást, bürokratikus képmutatást.

Modor Ádám itt vázolt módszere – önmagában mégis alkalmatlan arra, hogy hiteles képet adjon a lázadó anarchistáról és politikai ellenállóról – a magyar '56 emlékének fékezhetetlen és megállíthatatlan védelmezőjéről. A könyvet összeállító Modor viszont nem talált – nem is nagyon próbál megszólaltatni – olyan még élő tanúkat, akiknek méltó ellenérvei lennének a pártállami ellenőrzésre, a megfigyelt lehallgatására, befeketítésére és ártalmatlanná tételére kirendelt erőszak-szervezeti hivatalos közegek logikájával szemben.

Az igazi Krassó Gyuri, a forradalmár, e gu-

nyoros, villódzó elme, a bátor forradalmár és a tántoríthatatlan demokrata, az értelmiségi, akinek szent volt a magyar szabadságharc emléke és sosem alkudott, csak nagyon áttételesen és torzított állapotban van jelen e könyvben. Beprésselve csupán az ellenséges bürokrácia irathalmazába. Hiányoznak az objektív személyek ebből a könyvből, akik vállalkoznának a konspiráló, a pártállami hatóságokkal tántoríthatatlanul szembeszegülő Krassó személyiségét más alapállásból elfogulatlanul, idealizálás nélkül bemutatására.

Ismerjük el, ez nem könnyű feladat. De már most már meg kellene kezdeni.

E kritikai cikk szerzője eme rendkívül bonyolult személyiségű értelmiséginek, valamint közeli barátainak csupán az ifjúságát ismeri közelről. A börtönben sok évet eltöltött, a belső emigrációban élő üldözöttről mások többet tudnak. Itt lenne az ideje, hogy őket is kérdezze meg egy hivatott tárgyilagos író-kutató.

Itt csupán egyetlen lényeges és elgondolkodtató kérdésre adott a hely és az alkalom. Ez a következő. Modor idézi Bozóki András sok évvel ezelőtt készült interjújának egy lényeges vonatkozását, ahol Krassó a saját ifjúkorának kommunista eszményeivel történő szembefordulásáról és a Nagy Imre-csoport rehabilitálásáról kivívó áldozatosan küzdő reformkommunistákkal való gyökeres szembefordulásáról beszél.

Ebből az interjúból az derül ki, hogy a Kádár-célkeresztjébe helyezett forradalmár minden szálát el akart vágni, ami összekötötte őt ifjúkommunista, diák, ifjúmunkás, ifjú értelmiségi múltjával. Rajk László koncepciók pere és meggyilkolása – aminek részleteibe e sorok íróját éppen Krassó György avatta be 1953-ban – teljes szakításra készítette a fiatal diákot Rákosi-féle kommunizmussal Ezt 1990-es látványos politikai akciói, amelyekről akkor a az immár legális sajtó elfogulatlanul számolt be, arra vallottak, mintha kifejezetten renegátja lett volna magyar baloldalnak, és egyszer s mindenkorra háttérbe fordított volna a demokratikus baloldalnak. Azoknak, akik kivívták Nagy Imrének és vértanú társainak rehabilitációját.

Nem érdemes találgatni, hogyan gondolkodott és politizált volna ez az izig-vérig homo politicus a magyarországi „szabad” és megosztott sajtóban – kivételes publicisztikai készségeinek birtokában.

Utálnék viszont arra, milyen fáradhatatlanul küszködött még emigránsként – a rendszerváltást közvetlenül megelőzően, Koestler és Orwell műveinek szamizdat kiadásáért. E két kiváló író volt Krassó igazi eszményképe és politikai-szemléli elődje amikor igazán felnőtt. Mindketten következetesen szembefordultak Sztálinnal, és az úgy nevezett leninizmussal, de nem fordultak szembe a szabadság, a klasszikus demokráciák eszményeivel. Antiszovjet bírálattal a „létező szocializmus” kivételes ismeretén alapult az állatfarmai egyenlősdi bírálatán alapult. Ellenségei lettek a kommunizmusnak egyszer s mind következetes antifasiszták és demokráciák...

Ebből következtethetünk arra, hogy az az antisztálinista, antileninista demokratizmus és antifaszizmus, ami az Állatfarm, valamint a Sötétség délben íróját jellemezte, nagyon közeli volt Krassó György világlátásához. Krassó mindig

„másként gondolkodott”, elszakadva az oppor-tunistáktól és a forradalmak aktuális „veszetteitől”.

Tehát el kellene készülnie egy profi hozzáértő Krassó-tanulmányoknak, amelyben méltó kritika alá vétetnek az államilag hitelesített rágal-mak, de a forradalmár társak tévedései és túlzásai is. E preconcepció mentes tanulmányban itt-ott helye lehetne irattári anyagoknak is. Alaposan megrostáltatna a Modor által kritikátlanul közölt zsaruszöveg. Például helyre tenné e kritikai szöveg azt a titkos dokumentumot, amely **Eörsi István** egykori feleségével (Pártos Verával) csereberéli össze Krassó első feleségét, akinek szintén Vera volt a keresztnéve, vezetékneve pedig ritmikailag egyezik a rendőri iratban idézett Vera családi nevével. (*Kairoosz*)

N. SÁNDOR LÁSZLÓ

SZÍNHÁZ

A jég a Trafóban

Szilágyi Ákos, aki többek közt az 1989-es *A negyedik Oroszország* című antológia szerkesztője, a következőképp foglalja össze Oroszország (mint allegória) irodalmi karrierjét az épp tíz évvel későbbi *Oroszország elrablása* című könyvének bevezetésében:

„...bármilyen hasonlították is idáig haragos prófétái, elhomályosult tekintetű rajongói és gyűlölöi – ótestamentumi szörnyhöz, mint a francia utazó, Custin márki, szilajon robogó trojkához, mint Gogol, szakadékba száguldó disznónyájhoz, mint a bibliai példázatot idéző Dosztojevszkij, szfinxhez, mint Alexandr Blok vagy Zónához, mint Tarkovszkij –, a mitikus képek, hasonlatok, allegóriák abban megegyeznek, hogy Oroszországot »paranormális« jelen-ségeként, fantasztikus tüneményként állítják elélnk, mely egyszerre kelt szent borzadályt és csodálatot a »normális« európai népek szívében.”

És a sor, íme, folytatható, éppen azzal a Vlagyimir Szorokinnal, aki első magyarul is megjelent regényében, a *Kékháiban* nagy elődei előtt gúnyral tiszteleg: irodalmár-biológusok Dosztojevszkij, Tolsztoj és mások klónjait hozzák létre, s műveiket – melyek remek stílusparódiák – Szorokin mellékletben közli. A kortárs orosz irodalom fegyvereke *A jég* című regényében Oroszországot egy totalitárius szervezatként működő szekta garázdálkodásának színhelyeként ábrázolja, és úgy beszél „fény”-ről, „szív”-ről, „testvériség”-ről, hogy közben mindent elkövet, hogy szívükhöz kapjanak olvasói.

Sokak szerint ennél nagyobb célkitűzése a Krétakör társulatnak sincs, akik Mundruczó Kornél rendezésében állították színpadra a regény adaptációját – pedig olvasatukat a szó legnemesebb értelmében igazi színházként tolmácsolják.

Az orosz kollektív tudattalan évszázados vágyait-félelmeit parafrázáló regény négy részből áll. Első fejezete, mely alcímekkel ellátott kisebb részekre tagolódik, szinte bosszantó nyelvi egyszerűséggel tár elélnk helyszíneket, mutat